Van jaarrekeningcontrole naar assurance services

Luc van Zutphen

C O L U M N

In accountantsland gonzen al enkele jaren nieuwe termen door de lucht.

Auditing en control verdringen oude en vertrouwde woorden als jaarrekeningcontrole en interne controle. De laatste tijd wordt ook steeds meer gesproken

en geschreven over assurance services, door sommigen al vertaald met zekerheidsdiensten. Dit overigens mooie Nederlandse woord zal wel niet beklijven in onze moderne internationaal georiënteerde maatschappij. Net zo min als magneetband-eenheid en rekenautomaat het ooit hebben gewonnen van tape unit en computer.

Voor al assurance services - als nieuw en aanvullend werkdomein voor accountants - staan de laatste tijd zeer in de belangstelling. Assurance services, op te vatten als een moderne respons van het accountantsberoep op nieuwe maatschappelijke verwachtingen en behoeften van de gebruikers van accountantsdiensten.

In de baanbrekende studie 'Auditing into the Twenty-First Century' van het Schotse Instituut stijgen deze 'public expectations' ver uit boven het traditionele jaarverslag en de daarin opgenomen uitkomsten van de huidige wettelijk verplichte jaarrekeningcontrole. Naleving van

wetten en regels, de kwaliteit van het internal control systeem inclusief IT control, de uitkomsten van milieubeheersing, de continuïteit van de onderneming en dergelijke behoren volgens dit Schotse rapport eveneens onderwerpen van verantwoording en controle te zijn. En om de verbreding van de controlebehoeften verder te accentueren wordt door de auteurs de voorkeur gegeven aan de nieuwe beroepsaanduiding assessor in plaats van accountant.

Assurance services, wat moet onder een dergelijke dienstverlening worden verstaan, welke (nieuwe) marktvraag bestaat er voor dit type diensten en kunnen accountantskantoren en -diensten daarin voorzien?

Door vele beroepsgenoten wordt op deze en andere vragen met de nodige aarzeling en reserve geantwoord. Het is dus tijd voor een nadere verkenning bij onze buitenlandse collega's, met name in de Verenigde Staten en Canada.

Ongeveer twee jaar geleden startten in beide landen studies naar de noodzaak en de mogelijkheden tot expansie van de attestfunctie, zo nauw gekoppeld aan de behoefte tot certificering van de jaarrekening. Het Canadian Institute of Chartered Accountants organiseerde een Task Force on Assurance Services en vrijwel tegelijkertijd een zogenaamde Vision Task Force, die tot taak had de toekomstige rollen van de CA te verkennen en daarover te adviseren.

Als een van de belangrijkste conclusies van de Vision Task Force werd genoteerd dat:

'CA's have not kept pace with the expanding range of information needed by the financial

Prof. L.C. van Zutphen RA is emeritus hoogleraar Accountantscontrole aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Daarnaast is hij voorzitter van het Examenbureau Registeraccountants en lid van de Orde van Organisatiedeskundigen en -Adviseurs.

markets. Although traditionnally the profes-
sion has focused on and achieved leadership
by developping standards for accounting and
auditing activities related to annual financial
accounts, these efforts are not seen to be
responding to evolving public expectations,
advances in information and communication
technology, and globalization.'

Financieel-economisch werden de gevolgen
daarvan zichtbaar gemaakt door het Amerikaan-
se Special Committee on Assurance Services.
Voor de zestig grootste accountantskantoren in
de VS werd vastgesteld dat de omzet in de sector
accountancy - na correctie voor inflatie - de
afgelopen zeven jaar niet was gegroeid. In 1995
was er zelfs sprake van een daling. Uiteraard
wordt dit ook - en wellicht in belangrijke mate -
veroorzaakt door verschijnselen als toegenomen
concurrentie, efficiencyvergroting en toepassing
van informatietechnologie.

Ook de onderzoekers in de VS concluderen dat
CPA's nieuwe assurance services moeten ontwik-
kelen; services die een toegevoegde waarde
inhouden voor managers en mogelijkheden tot een
nieuwe groei-impuls voor accountantskantoren in
dit belangrijke marktsegment.

Een belangrijke strofe uit het interim-rapport
van het Special Committee luidt:

*'Much of the audit service, at least for public
entities, is regulatorily-driven, not market-
driven. The demand for the service as it's
currently constituted is artificially created
through government statute. Licensing
requirements (appropriately) limit the prac-
tice to CPA's. Any change in either of these
factors would result in tremendous discon-
tinuities for the profession.'*

Als we beide uitspraken op hun relevantie
voor de Nederlandse en Europese markt beoor-
delen kan de conclusie geen andere zijn dan dat
de geformuleerde trends, factoren en risico's ook
in onze omgeving kunnen worden waargenomen
c.q. van toepassing zijn.

Zowel bij de Canadese als de Amerikaanse
beroepsorganisatie bestaat de overtuiging dat zij
een gidsfunctie voor hun leden hebben te vervullen.

In het interimrapport van het AICPA Special
Committee wordt een poging ondernomen de

assurance services als duidelijk te onderscheiden
segment van zakelijke dienstverlening in beeld te
brengen. Leidend daarbij is de gekozen definitie
van assurance services, te weten:

***'Independent professional services that
improve the quality of information, or its
context, for decision makers'***

Assurance services op deze elastische manier
omschreven beperken zich niet tot de traditionele
accountantswerkzaamheden; integendeel het
beoogde vakgebied is veel breder. De eis van een
eigen verantwoording door de cliënt of enige
andere voorstelling van zaken komt in de defini-
tie niet voor. Bovendien kunnen ook andere
aspecten dan betrouwbaarheid en continuïteit
van informatie onderwerp van assurance zijn.

Maar onze Amerikaanse collega's graven nog
een spade dieper en proberen in matrix-vorm de
huidige en toekomstige mogelijkheden voor
assurance services door accountants in beeld te
brengen. Uitgangspunten daarbij waren de
(toekomstige) cliënten van accountants en hun
informatiebehoeften en de daarmee samenhan-
gende assurance.

Cliënten nader gedefinieerd als personen die
informatie gebruiken voor beslissingsdoeleinden.
Aldus ontstaat het volgende beeld:

NEW ASSURANCE OPPORTUNITIES

N o t S e r v e d	<ul style="list-style-type: none"> • Performance indicators • Client satisfaction • Risk Assessment • Quality IT systems 	<ul style="list-style-type: none"> • Electronic commerce • Reliability, security, privacy • Geriatric assurance • Health care effectiveness assurance
	<ul style="list-style-type: none"> • Financial audit • Review • Agreed upon procedures • Compilation 	<ul style="list-style-type: none"> • ISO 9000 certification • Internet control and auditing

Served

Not Served

CUSTOMERS

(Bron: AICPA 1996)

In het kwadrant linksonder zijn de huidige
accountantsdiensten weergegeven, waarbij te
denken valt aan controleopdrachten, beoorde-
lingsopdrachten, samenstellingsopdrachten en
dergelijke.

Het kwadrant linksboven bevat aanvullende
diensten aan bestaande cliënten zoals bedrijven
en andere organisaties en hun stakeholders.

Daarbij kan worden gedacht aan performance-indicatoren (financieel en niet financieel) zoals informatie over klanttevredenheid, productkwaliteit, proceskwaliteit, doorlooptijd en dergelijke. Maar ook risicobeoordelingen (marktpositie, technologisch, financieel en personeel) en de kwaliteit van informatiesystemen, van internal controls en van de interne en externe rapportage behoren zeker tot de aandachtsgebieden.

Het kwadrant rechtsbeneden biedt mogelijkheden om nieuwe cliënten audit-achtige services aan te bieden. Deze bieden met name mogelijkheden om kennis, methoden en vaardigheden die in de huidige audit-praktijk succesvol zijn gebleken als het ware te transplanteren naar andere omstandigheden en behoeften. Als voorbeelden worden gegeven de ISO 9000 certificatie en de auditing van informatie opgenomen in Internet.

Het kwadrant rechtsboven ten slotte wordt het meest riskant maar ook het meest uitdagend geacht. Het betreft informatie- en assurance-behoeften waarin thans noch door accountants, noch door andere dienstverleners wordt voorzien, maar waar het Special Committee een grote potentiële marktvraag voorziet.

Door actieve research, voorbereiding en ondernemerschap kan het accountantsberoep zeker een deel van deze dienstverlening in de toekomst gaan verzorgen. Of zoals de commissie het noemt: 'brand them as CPA services.'

Voorbeelden zijn: assurance services in relatie tot elektronische transactiesystemen en dan met name gericht op de betrouwbaarheids-, beveiligings- en privacy-aspecten. Ook worden mogelijkheden onderzocht op nieuwe terreinen als geriatric assurance en health care effectiveness assurance.

Wat betekent dit alles nu voor de nabije toekomst van het accountantsberoep?

Wij moeten ons realiseren dat de in de matrix weergegeven veranderingen nog maar een beperkte afspiegeling zijn van de mutaties die zich in onze maatschappij voltrekken. Voortgaande technologische innovaties en de steeds voortschrijdende informatisering beïnvloeden van jaar tot jaar het aanbod en de vraag van goederen en diensten. Voor bedrijven zijn reorganisaties, herstructurering, kostenreducties

alsmede de noodzaak tot het opvoeren van productiviteit en kwaliteit aan de orde van de dag. Velen ervaren deze ontwikkelingen als chaotisch en een vermenigvuldiging van risico's voor bedrijf en maatschappij. Tot op zekere hoogte kan dit ook niet worden ontkend. Maar met dergelijke constatering zijn managers, werknemers en alle andere belanghebbenden bij een bedrijf of instelling niet gebaat.

Accountants kunnen zeer veel bijdragen aan de eisen die aan de kwaliteit van informatie in een digitale wereld worden gesteld. Zowel wat betreft de interne als de externe informatievoorziening. Hetzelfde geldt voor de beheersing van risico's waarmee een onderneming wordt geconfronteerd. Risico's zowel op ondernemingsniveau als binnen afdelingen en processen. Managers verwachten ook dat de accountant vanuit zijn specifieke expertise ten aanzien van deze onderwerpen een maximale toegevoegde waarde levert.

Aan deze verwachtingen kan echter alleen worden voldaan als de weg van de jaarrekening-controle naar het bredere concept van de assurance services verder wordt ingeslagen.

Dat zal grote inspanningen vergen van kantoren en diensten en van de beroepsorganisatie, maar het meest van de individuele man of vrouw in de dagelijkse praktijk.

De opleiding en training van jonge accountants, de nieuwe generatie, zal eveneens veranderingen moeten ondergaan. De beroepsopleidingen zullen nog directer moeten aansluiten bij de wijze waarop bedrijven in deze tijd worden gemanaged en op de daarbij passende open communicatie tussen bedrijf en maatschappij.

LITERATUUR

- Interim-Report Special Committee on Assurance Services, (1996), American Institute of Certified Public Accountants, New York.
- Interim-Report Special Task Force on Assurance Services, (1996), Canadian Institute of Chartered Accountants, Toronto.
- Report of the Inter-Institute Vision Task Force, (1996), Canadian Institute of Chartered Accountants Toronto.
- Auditing into the Twenty-First Century, (1993), The Institute of Chartered Accountants of Scotland, Edinburgh.